

Jurčičeva pot

V deželi desetega brata

Dostop: Jurčičeva pešpot iz Višnje Gore (384 m) prek planote Polževo (630 m) na Muljavo (320 m) spada med najbolj cenjene in priljubljene kulturne poti na Slovenskem. Hoje je za tri ure.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

Že od leta 1993 se vsako leto na soboto, ki je najbližja 4. marcu, rojstnemu dnevu pisatelja Josipa Jurčiča (1844–1887), poda po njegovih domačih krajih na tisoče pohodnikov. Njihovo število se iz leta v leto krepi. Razlog za to je njena razmerna kratkost in raznovrstnost, skupaj s številnimi lepotami in znamenitostmi ob poti, čar pa ji da jeta tudi gostoljubje domačinov in oživiljen spomin na podeželsko življenje v 19. stoletju. Jurčičevo pot hvalijo tako utrjeni planinci, ki ob koncu zime preizkušajo svojo telesno kondicijo, kakor izletniki, ki v t. i. deželi desetega brata sploh prvič v sezoni preizkusijo svoje sposobnosti za daljšo hojo v naravi.

Sicer pa usmerjevalne table, označene s parom starih gozjerjev, kakršne je pretežno bosonogi Martinek Spak, glavni junak prvega

Jurčičeva rojstna hiša na Muljavi z znamenitim čebelnjakom. Poleg literarnega spomina ima Jurčičevina tudi pomembno narodopisno dediščino.

slovenskega romana, Jurčičevega Desetega brata, najraje nosil kar okoli vratu, vabijo na vandranje v vsakem letnem času, tudi v snegu.

Prve korake Jurčičeve poti zastavijo pohodniki na železniški postaji v Višnji Gori, še posebno če se odločijo, da se bodo na pot odpravili z vlakom (in se s poti vrnilo iz Ivančne Gorice). Višnja Gora je bila že leta 1478 povzdignjena v mesto in opasana z obzidjem, od katerega je dandanes ohranjen komaj kakšen ostanek v stenah hiš. Mestni trg je ohranil svojo srednjeveško zasnovo. Na njem je kot simbol nekdanjega višnjanskega (samo)veličja, a tudi svojske (samo)ironije, priklenjen polž, ki se »plazi« tudi v Jurčičevih pripovedkah.

V tem mest(ec)u je sredi 19. stoletja prvo učenost nabiral drobnifantič z Muljave, ki je vsak dan dvakrat prepešal pot, danes ovenčano z njegovim imenom. Gotovo si je znal pot skrajšati z bližnjicami in se vmes ni dvignil na Polževo. Današnji opuščeni kolovozi v gozdu kažejo na to, da so se pešci izogibali strmin. Tako je morda Jožek porabil tri ure za *allez retour*. Zato ne vemo, ali je tudi on ubiral mehko gozdno pot do razvalin starega gradu nekoč mogočnih gospodov Višnjegorskih, po kateri pohodniki na njegovi poti krenejo vkreber takoj za njegovo šolo, kakor je danes speljana. Gotovo mu je grad, postavljen verjetno že konec 11. stoletja, buril zgodovinsko domišljijo, ki se mu je že v ranih letih čudežno razcvetela. Grad je opuščeno od konca 18. stoletja. Dvometrski zidovi izdajajo trdno srednjeveško gradnjo, še zlasti na trinadstropnem osrednjem stolpu, ki ima ohranjenih nekaj svetlobnih lin, vogale pa poudarjajo mogočni klesanci.

Od gradu se Jurčičeva pot, enako mehka in prijazna, vendar nič več strma, vzpenja naprej proti vasi Pristava pri Višnji Gori. Tu je videti nekaj ostankov starega kmečkega gradbeništva in tesarstva. Tabla z napisom »Dobrodošli na Polževem« izletniku oznani, da je stopil na hribovito kraško planoto, visoko od 400 do nekaj več kot 600 metrov, ki zajema ducat vasic in zaselkov in ki je to ime, Polževo, dobila šele v novejšem času, kajpak po višnjanskem polžu. Planota je kraljestvo sprehodov, samotnega užitekarenja v naravi, gobarjenja, kolesarjenja ... Kot na velikanski in zaobljeni zeleni preprogi se pojavijo tudi obdelana polja. Mimo nesrečnega hotela Polževo, ki kar naprej išče sposobnejše lastnike, in po vzponu po poseki, namenjeni nekdanjemu smučišču, pridejo pohodniki do vrha planote, do cerkvice sv. Duha, na sredo Jurčičeve poti, na njen najlepši del. Od Duha je

Razvaline višnjegorskega gradu so postaja na Jurčičevi poti.

Kažipot na Jurčičevi poti so okrašeni s podobo čevljev, kakršne je deseti brat Martinek Spak imel po navadi obešene okoli vratu.

Cerkvica sv. Duha nad Polževim, najvišja točka Jurčičeve poti

v krogu videti alpske vršace, Krim, Snežnik, Trdinov vrh in Kum, skoraj pol Slovenije. Ob veliki panorami pa je na ogled tudi lep detajl: čudovit gotski portal na cerkvi sv. Duha, ki ga je v srednjem veku izdelal neki ljudski klesar. V vasi Male Vrhe, ki je od cerkve oddaljena dva kilometra, lahko povprašate za ključ; tako si boste lahko v cerkvi ogledali tudi nadvse zanimive konzole pod gotskimi rebri, na katerih so upodobljeni obrazi lastnikov gradu Roje. Ta grad, ves razvaljen, prepleten z robidovjem in srobotino, sicer čaka na nadaljnji poti proti Muljavi. Presunjeni od občutka prazničnosti in lepote, ki ga odseva prostor okoli cerkve na vrhu Polževega, boste z mehke travne ravni videli, se vam bo zdelo, kar celo Dolenjsko. S »štacjona«, kakor Višnjani kličejo svojo železniško postajo, je do Duha poldruga ura hoda. Opravili ste planinsko turo! Naprej bo pot lažja.

Tu je še v 19. stoletju stal grad Kravjek, v romanu Deseti brat preimenovan v Slemenice.

Od Roj, prizorišča Jurčičeve povesti Grad Rojinje, se pot spusti v dolino, ki je bila prizorišče romana Deseti brat. O Kravjeku, gradu, ki ga je Jurčič preimenoval v Slemenice, ni več sledu. V tej deželici lahko s poti, ki si kmalu izposodi asfaltno cesto vse do Muljave, opazujete sodoben slovenski kmečki svet. Kravjek je bil v Jurčičevih časih še lep grad, last nemške družine Otto. Pred 150 leti so zvezde, ki jim je bila slovenska kultura mila, v to omikano družino za domačega učitelja pripeljale bistrega, domišljije in kmečke srčne kulture

polnega študenta s komaj pol ure hoda oddaljene Muljave. Gradu Kravjeku je bilo torej tik pred svojim žalostnim koncem usojeno, da postane mitičen slovenski grad in da zamudniški slovenski književnosti ponudi prizorišče za prvi slovenski roman. Dvajsetletni Jurčič se je takrat z vsem žarom nesrečno, kako bi lahko bilo drugače v tistih (še) romantičnih časih, zaljubil v grajsko gospodično Johanno. Deseti brat je bila v bistvu njegova ljubezenska zgodba, pisateljsko dejanje ljubezni. Tudi druge povesti je Jurčič umestil v to okolje, vse svoje Peharčke, Zmuznete, Trpke, Frnatke, Smrekarje ... in seveda Krjavlje. Deželica še zdaj duhovno živi z Jurčičevimi opisi njihovega tako pisanega, tako toplega življenja.

S počitkom v mehki travi, pod tepko, ki cvete ali pa je ravnokar rodila, se lahko zasanjate v tiste čase: kako je neke viharne temne noči Kravjek – razpokan, zatohel in trohoben, poln podganje in sršenje zalege – zagorel. Zažgal ga je bil neki Muljavec, ki se je ravnokar vrnil iz Amerike. Trgovec Fortuna, zadnji lastnik Kravjeka, ga je za to nagradil, sam pa pobral zavarovalnino proti požaru. Potem je Kravjek porušil do konca, le nekaj kamnitih skladov je porabil za temelje nove hiše.

Žalostna romantika, ampak resnična. Le še kravješke kamne si lahko ogledate na kmetiji.

Do Muljave, kot rečeno, ni več kot pol urice.

Da so bile hiše po večini lesene ali samo ometane, da so bili posamni tramovi, čeravno iz bukvine, vendar že črvojedni in črno zakajeni, da so bile nekatere strehe, kakor se je iz zaréz na slémenu bralo, že petnajstkrat s slamo prekrite in je skoraj sploh že v šestnajsto tu in tam kaka luknja krovca prosila; to nam potrjuje, da je bil Obrhek star.

Ta sočni Jurčičev opis njegove rojstne Muljave iz leta 1866 danes ne velja več; Muljava je moderna turistično-kmečko-obrtno-trgovska vas. Ostal pa je v njej otok starosvetnosti, t. i. Jurčičevina, pisateljeva domačija, ki je etnografski muzej na prostem. Jurčičevo ostro pisateljsko oko je etnologom zapustilo veliko dragocenih opisov iz življenja kmetov na tem koncu Dolenjske, kar jim je pomagalo, da so lahko tudi njegov rojstni dom uredili kot dom revnega dolenjskega kmeta iz srede prejšnjega stoletja. K sami hiši so selili še druge stare stavbe iz okolice.

Po nekaj kamnitih stopnicah, ki so bile potrebne zaradi nagnjenosti terena, vstopimo v veliko vežo, ki zavzema srednji del hiše. Tu je

Pred Jurčičevo rojstno hišo stoji njegov portret, delo kiparja Aleksandra Prokofjeva. Na hiši je bila spominska plošča vzdana že leta 1882, leto po pisateljevi smrti.

Organiziranega pohoda po Jurčičevi poti se vsako leto okoli 4. marca udeleži na tisoče ljudi. Pohod se na Jurčičevini zaključí z veselim slavljem.

odprto ognjišče, kurišče za peč, na desni pa vhoda v majhno sobo, imenovano »štibelc«, kjer je na ogled čevljarstvo orodje Jurčičevega očeta, in v sobo, ki je bila nekoč kevder, shramba za živila in svinjsko krmo, zdaj pa lahko obiskovalec v njej vidi zbirko litoželeznega in lončenega posodja iz teh krajev. Pri vhodu v vežo sta sklednik in žličnik, ob steni stoji omara. V njenih predalih je gospodinja hranila moko, ješprenj, kašo in kar je še drugih takih reči za hrano družini. Ob ognjišču najdemo pripravna pomagala za kurjenje, kuho in peko: burkle, omelo, lopar, grebljo in kozico za praženje žitne kave. Levo vodijo vrata v »hišo«, glavni družinski prostor. Tu se je Jožek napolnjal dedovih zgodb. Tu je za veliko mizo pod bohkovim kotom jedla vsa družina, tu sta tudi na postelji spala gospodar in gospodinja, tu so pozimi opravljali vsa hišna dela, pletli košare, predli na kolovratu in luščili koruzo; in tu je, v večnem boju za denar, že prvi hišni gospodar uvedel žganjarijo. Korak vodi obiskovalca v malo kamro, kjer so spali tudi po trije otroci na eni postelji. Ker so bili Pajštbarjevi, kakor se je po domače reklo Jurčičevim, revni kajzarji, razen svinjaka niso imeli posebnih gospodarskih poslopij. Hišo so na severni strani podaljšali za majhen hlev, nad katerim so imeli le še lesen skedenj. To je tisti prostor, kjer so danes na ogled Jurčičeva literarna dela.

Če se na pot podate na Jurčičev rojstni dan, se boste na Jurčičevini med deseto do dvanajsto uro lahko udeležili proslave, ki jo tisočerm svojim gostom pripravljajo domači kulturniki. Včasih uprizorijo kakšno zgodbo svojega velikega rojaka v sočni pojoči muljavščini. Ta zgodba bo samo obogatila doživetje vaše lastne zgodbe, zakaj vsaka pot je po svoje zgodba.